

Zapewnienie mieszkańcom gmin bezpieczeństwa dostaw

Zaopatrzenie w wodę w sytuacjach kryzysowych

KSYMENA KRAMARCZYK-ROSIAK, ARTUR URBAN

Woda jako podstawowe dobro publiczne wymaga specjalnego zarządzania i ochrony oraz bezpiecznego dystrybuowania. Występowanie powodzi, odnotowywane w różnych częściach Polski wypadki skażenia wody bakterią legionelli oraz zagrożenie dla bezpieczeństwa obywateli wynikające z konfliktu zbrojnego w Ukrainie wskazują, że w razie zniszczenia, skażenia lub unieruchomienia infrastruktury wodociągowej konieczne jest zapewnienie mieszkańcom wody pitnej w inny sposób. Wyniki przeprowadzonej w 2023 r. przez NIK kontroli¹ wykazały, że w gminach nie zapewniono bezpieczeństwa zaopatrzenia w wodę na wypadek wystąpienia sytuacji kryzysowych². Nie posiadano wiedzy na temat aktualnych potrzeb i zasobów oraz nie planowano kompleksowych działań w razie wystąpienia zdarzeń mogących istotnie ograniczyć zaopatrzenie w wodę z sieci wodociągowej. Obowiązujące w Polsce przepisy nie określały warunków dostaw wody w takich sytuacjach.

Wprowadzenie

Dla każdego mieszkańca miasta i wsi, zakładu produkcyjnego czy gospodarstwa rolnego (klienta przedsiębiorstwa wodociągowego) bardzo ważne jest poczucie stabilności i bezpieczeństwa dostaw wody. Wiązą się one ze zdolnością

do jej dostarczenia odbiorcom w każdych warunkach, także w sytuacjach kryzysowych. W Polsce do zadań własnych gminy należy zbiorowe zaopatrzenie w wodę, które odbywa się za pośrednictwem przedsiębiorstw wodociągowych, na podstawie pozwolenia udzielonego

¹ Artykuł opracowano na podstawie Informacji o wynikach kontroli NIK: *Zapewnienie bezpieczeństwa zaopatrzenia w wodę wybranych jednostek samorządu terytorialnego na wypadek wystąpienia sytuacji kryzysowych*, nr. ewid. P.23.087.

² Sytuacja kryzysowa – każda sytuacja wpływająca na istotne ograniczenie stopnia zaopatrzenia w wodę mieszkańców gminy, w szczególności związana z dostarczaniem wody w warunkach specjalnych, takich jak wystąpienie: skażenia, klęsk żywiołowych, awarii urządzeń i sieci wodociągowych, aktów terrorystycznych, zagrożenia zewnętrznego bezpieczeństwa kraju.

przez organ wykonawczy gminy. Przepisy prawa nie określają przy tym jednoznacznie, kto jest odpowiedzialny za bezpieczeństwo dostaw wody w sytuacjach kryzysowych, co to bezpieczeństwo oznacza w praktyce oraz jaka jest jego miara.

Autorzy publikacji książkowych i licznych artykułów wskazywali na wagę problematyki dostępu do wody w sytuacjach kryzysowych w Polsce³. W przestrzeni publicznej dostępne i często komentowane były informacje dotyczące infrastruktury wodociągowej⁴. Brakowało natomiast danych i analiz odnoszących się do stanu zabezpieczenia dostaw wody mieszkańcom miast i wsi w razie wystąpienia zdarzeń mogących w istotny sposób ograniczyć możliwość korzystania z sieci wodociągowej. W ramach ostatniej kontroli (nr. ewid. P.23.087) dokonano kompleksowej oceny bezpieczeństwa zaopatrzenia w wodę na wypadek wystąpienia sytuacji kryzysowych w 10 gminach średniej wielkości (dalej także jednostki samorządu terytorialnego, JST) z obszaru pięciu województw⁵. Przyjęto w niej założenie, że planowanie i przygotowanie działań mających na celu zabezpieczenie dostaw

wody powinno opierać się na kompleksowej ocenie ryzyka zawodności działania sieci wodociągowej, ustaleniu faktycznego zapotrzebowania na wodę w sytuacjach nadzwyczajnych oraz identyfikacji i zabezpieczeniu zasobów możliwych do wykorzystania, aby mieszkańcom dostarczyć wodę w ilości równej zapotrzebowaniu fizjologicznemu⁶. Badaniami kontrolnymi objęto lata 2021–2023. Ich specyfika wymagała powołania biegłych w dziedzinie bezpieczeństwa dostaw wody w sytuacjach kryzysowych.

Identyfikowanie potrzeb i zasobów

Żadna z 10 skontrolowanych gmin nie dysponowała w pełni aktualnym i rzetelnie sporządzonym wyliczeniem zapotrzebowania na wodę w sytuacjach kryzysowych. W siedmiu wyliczenia zawarte w planach i innych dokumentach sporządzonych w latach 2004–2022 nie były aktualne. W pozostałych trzech JST w ogóle nie udokumentowano działań związanych z ustaleniem poziomu zapotrzebowania na wodę w sytuacjach kryzysowych. Deklarowano jednak podjęcie takich

³ W. Goleński: *Bezpieczeństwo wodne Polski*, „Kontrola Państwowa” nr 1/2020; H. Godlewska: *Dostęp do wody w sytuacjach kryzysowych*, „Wodociągi – Kanalizacja” nr 4/2022; M. Żuber: *Woda dostępna nawet w sytuacjach kryzysowych*, „Przegląd Komunalny” nr 8/2022; J. Rak: *Wybrane aspekty bezpieczeństwa systemów wodociągowych*, Oficyna Wydawnicza Politechniki Rzeszowskiej, Rzeszów 2015 r. oraz K. Boryczko, J. Rak: *Bezpieczeństwo systemów wodociągowych. Dywersyfikacja zasobów wody*, Oficyna Wydawnicza Politechniki Rzeszowskiej, Rzeszów 2017 r.

⁴ W tym dane statystyczne dotyczące długości sieci wodociągowej, jej przyrostu, gęstości i ludności z niej korzystającej. *Analizy statystyczne GUS, gospodarka mieszkaniowa i infrastruktura komunalna w 2021*, Warszawa 2022.

⁵ Kontrolą objęto urzędy gmin i przedsiębiorstwa wodociągowe w: Augustowie i Sokółce (w województwie podlaskim), Stalowej Woli i Ropczycach (w województwie podkarpackim), Stargardzie i Goleniowie (w województwie zachodniopomorskim), Legionowie i Grodzisku Mazowieckim (w województwie mazowieckim) oraz Lubinie i Kątach Wrocławskich (w województwie dolnośląskim).

⁶ Ilość wody, która pokrywa potrzeby niezbędne do przetrwania ludności, ustalona na poziomie 2,5 dm³/na osobę na dobę.

czynności. Stan ten wynikał z braku obowiązku prawnego oraz metodyki dokonania takich wyliczeń.

W ramach kontroli z pomocą biegłych ustalono poziom zapotrzebowania na wodę w sytuacjach kryzysowych dla wszystkich skontrolowanych gmin. Do oceny skuteczności ich działania na rzecz zapewnienia dostaw wody mieszkańcom przyjęto poziom zapotrzebowania fizjologicznego na wodę, który zgodnie z przyjętą metodyką wynosił 2,5 dm³/na dobę na osobę.

Aktualne i kompletne dane o zasobach możliwych do wykorzystania przy realizacji dostaw wody w sytuacjach kryzysowych posiadały jedynie trzy skontrolowane gminy. W pozostałych siedmiu nie prowadzono ewidencji w tym zakresie lub wykazywano różne stany zabezpieczonych zasobów w dokumentacji urzędów i przedsiębiorstw wodociągowych. Dotyczyło to w szczególności danych odnoszących się do studni awaryjnych, zbiorników na wodę pitną oraz liczby i pojemności środków do transportu i dystrybucji wody poza siecią wodociągową, tj. cystern, beczkowsów oraz zbiorników na wodę, przeznaczonych do transportowania na przyczepach. Ramy prawne określające obowiązki w tym obszarze nie zostały ustalone.

Planowanie działań

Przedsiębiorstwa wodociągowe nie posiadały dokumentacji zawierającej kompleksową charakterystykę zagrożeń

dla ciągłości dostaw wody w gminach. Wynikało to z braku regulacji prawnych nakładających na nie taki obowiązek. NIK oceniła ten stan jako wymagający zmiany. Kompleksowa identyfikacja, analiza i ocena ryzyka związanego z dostarczaniem wody w gminach powinna bowiem stanowić podstawę skutecznego planowania działań w sytuacjach kryzysowych. Odpowiada to kompleksowemu podejściu do bezpieczeństwa jakości dostaw wody, opartemu na analizie i zarządzaniu ryzykiem w całym łańcuchu zaopatrzenia w wodę, które prezentuje dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady Europy z 16 grudnia 2020 r. w sprawie jakości wody przeznaczonej do spożycia przez ludzi⁷. Nie została ona jednak transponowana do polskiego porządku prawnego. Podobny pogląd formułuje natomiast polska norma PN-EN 15975-2, dotycząca bezpieczeństwa zaopatrzenia w wodę do spożycia, która zawiera m.in. wytyczne odnoszące się do zarządzania ryzykiem w sytuacjach kryzysowych⁸.

W większości skontrolowanych jednostek samorządu terytorialnego planowanie działań w celu zabezpieczenia dostaw wody na wypadek wystąpienia sytuacji kryzysowych nie było prawidłowe. Jedynie w trzech gminach urzędy posiadały aktualne, właściwie zatwierdzone i kompletne plany zarządzania kryzysowego. W siedmiu pozostałych plany, z uwagi na stwierdzone w nich nieprawidłowości i braki,

⁷ Dz. Urz. UE L 435 z 23.12.2020.

⁸ Polskie Normy to normy krajowe, przyjęte w drodze konsensusu i zatwierdzone przez jednostkę normalizacyjną. Nie należą do źródeł powszechnie obowiązującego prawa, a ich stosowanie jest dobrowolne. Zawarte w tych normach zapisy wynikają z wiedzy ekspertów i stanowią opracowane przez nich wskazówki.

nie mogły gwarantować skuteczności realizowanych na ich podstawie działań. W szczególności nie zostały one uzgodnione z właściwymi przedsiębiorstwami wodociągowymi, nie zawierały procedur postępowania na wypadek braku możliwości dostaw wody siecią wodociągową oraz nie były poddawane wymaganej aktualizacji w cyklu dwuletnim. W skrajnym przypadku plan zarządzania kryzysowego jednej z gmin nie był aktualizowany od 2010 r. Opracowania te nie pełniły funkcji skutecznego narzędzia kompleksowego planowania dostaw wody w sytuacjach kryzysowych.

Podobne nieprawidłowości stwierdzono w obowiązujących do 22 kwietnia 2022 r.⁹ planach obrony cywilnej. Polegały one m.in. na zaniechaniu realizacji obowiązku ich systematycznej aktualizacji w wymaganym dwuletnim trybie, braku uzgodnienia planów z przedsiębiorstwem wodociągowym w części dotyczącej dostaw wody oraz niesporządzeniu lub nieprzekazaniu do realizacji kart zadań przewidzianych do wykonania przez przedsiębiorstwo. Wieloletnie i roczne plany działania obrony cywilnej zostały opracowane i wprowadzone jedynie w połowie skontrolowanych gmin. Ponadto treść wieloletnich planów obrony cywilnej w dwóch JST i rocznych planów działania obrony cywilnej w pięciu nie była kompletna. Nie uwzględniała bowiem części lub całości wymaganych zadań, które polegały na przygotowaniu awaryjnych ujęć wody pitnej, źródeł takiej wody w miejscach

przebywania poszkodowanej ludności, dostaw wody pitnej dla wyznaczonych przedsiębiorców oraz ochrony ujęć i urządzeń wodnych w gminach w okresie zewnętrznego zagrożenia bezpieczeństwa państwa i wojny.

Przygotowanie zasobów

Skontrolowane przedsiębiorstwa wodociągowe, a w niektórych przypadkach również urzędy gmin, posiadały i zabezpieczyły zasoby możliwe do wykorzystania w celu realizacji dostaw wody w sytuacjach kryzysowych. Podczas normalnej eksploatacji systemu wodociągowego mieszkańcy skontrolowanych gmin byli zaopatrywani w wodę z głębinowych ujęć podstawowych w liczbie od jednego do dziewięciu. Natomiast do zapewnienia gminom wody w sytuacjach kryzysowych mogły posłużyć: zapasy wody zgromadzonej w zbiornikach wodociągowych (we wszystkich skontrolowanych samorządach); zasoby wody czerpanej z potencjalnych ujęć rezerwowych, pod warunkiem spełnienia wymagań dotyczących jakości wody przeznaczonej do spożycia przez ludzi (w czterech gminach); zgromadzone zapasy wody butelkowanej i workowanej (odpowiednio w dwóch i jednej JST); środki do transportu i dystrybucji wody poza siecią wodociągową, tj. beczkowsy, cysterny i pojemniki wraz z pojazdami umożliwiającymi ich przewożenie (w dziewięciu gminach).

W ramach czynności NIK z udziałem biegłych wyliczono, że pojemność zbiorników wodociągowych we wszystkich

⁹ Normy prawne określające organizację i zadania władz publicznych dotyczące obrony cywilnej przestały obowiązywać 23.4.2022.

gminach była wystarczająca, aby zapewnić dostawę wody pitnej w pierwszych dniach sytuacji kryzysowej, polegającej na braku możliwości wykorzystania jej ujęć podstawowych. Zapasy wody gromadzonej w zbiornikach wodociągowych, napełnionych w 70%, pozwoliłyby na zabezpieczenie potrzeb fizjologicznych mieszkańców poszczególnych gmin przez 18-62 doby.

Wszystkie skontrolowane gminy dysponowały również zasobami zapewniającymi dostawę wody w sytuacji braku energii elektrycznej, przy użyciu agregatów prądotwórczych, w większości wraz z odpowiednim zapasem paliwa, a w przypadku siedmiu gmin także systemem dwustronnego zasilania stacji uzdatniania wody. Sześć przedsiębiorstw wodociągowych dysponowało technologiami wspomagającymi proces uzdatniania wody, w tym stacją mobilną (w dwóch przypadkach), technologią dodatkowo wspomagającą uzdatnianie wody podczas incydentalnego jej skażenia (w czterech przypadkach), monitoringiem online wody surowej (w jednym przypadku). Dysponowanie tymi zasobami oraz odpowiednią technologią niewątpliwie zwiększało bezpieczeństwo dostaw wody w sytuacjach kryzysowych.

Zabezpieczenie dostaw wody

W żadnej z 10 skontrolowanych gmin nie analizowano stanu zabezpieczenia dostaw wody w sytuacjach kryzysowych z użyciem posiadanych zasobów. Nie pozwalało to JST na ocenę przygotowania do adekwatnej reakcji. W konsekwencji

nie wdrażano działań naprawczych pozwalających na wzmocnienie poziomu bezpieczeństwa dostaw wody. Natomiast kontrola NIK wykazała, że zasoby przeznaczone w gminach do zapewnienia dostaw wody w sytuacjach kryzysowych nie zawsze były w pełni dostosowane do ich odpowiedniego wykorzystania, a ich ilość adekwatna do potrzeb.

W dziewięciu gminach zabezpieczona liczba środków do transportu i dystrybucji wody poza siecią wodociągową, tj. cystern, beczkowozów czy też zbiorników transportowanych na przyczepach, była niewystarczająca¹⁰. W skrajnym przypadku, w gminie Augustów, nie zabezpieczono żadnego takiego środka. Oznaczało to, że przedsiębiorstwo wodociągowe w razie awarii sieci wodociągowej nie było w stanie dostarczyć mieszkańcom żadnej ilości wody. Pozostałe osiem gmin dysponowało środkami do transportu i dystrybucji wody pozwalającymi na zabezpieczenie mieszkańców w wodę w ilości od 7% do 49% zapotrzebowania fizjologicznego. Jedynie w jednej ze skontrolowanych gmin (w Stargardzie) możliwa podaż wody z użyciem zabezpieczonych środków do jej transportu i dystrybucji (dwóch beczkowozów) przekroczyła pożądaną poziom, osiągając 178% normy dziennej zapotrzebowania fizjologicznego.

Środki do transportu i dystrybucji wody poza siecią wodociągową w gminach nie podlegały wystarczającemu nadzorowi higieniczno-sanitarnemu. Prowadzony przez przedsiębiorstwa wodociągowe monitoring jakości wody jedynie w dwóch gminach

¹⁰ Przy założeniu 10 kursów w ciągu doby.

obejmował środki do jej transportu i dystrybucji. Cysterny i zbiorniki na wodę nie zawsze posiadały atesty higieniczne, tj. dokumenty potwierdzające bezpieczeństwo ich używania do wody pitnej. Natomiast prowadzona przez właściwego państwowego inspektora sanitarnego procedura ich weryfikacji była odpowiednia jedynie w odniesieniu do środków nabytych po 11 stycznia 2018 roku¹¹. Tym samym dotyczyła jedynie czterech z 15 beczkowsów, cystern i zbiorników na wodę, zabezpieczonych do użycia w skontrolowanych gminach.

Z 52 wodociągowych zbiorników wody czystej 22 zbiorniki (tj. prawie 43%) nie były dostosowane do napełniania beczkowsów, cystern lub pojemników na wodę, co stanowiło istotne utrudnienie w ich skutecznym wykorzystaniu. W żadnej gminie nie utrzymywano w sprawności rezerwowych ujęć wody.

Uwarunkowania prawne

Zasadniczym problemem organizacji dostaw wody w sytuacjach kryzysowych w gminach jest brak ustalonych standardów działania. Obowiązujący w Polsce system prawny nie określał bowiem warunków realizacji jej dostaw, w tym szczegółowych obowiązków gmin i przedsiębiorstw wodociągowych w tym zakresie. Dodatkowo 23 kwietnia 2022 r. uchylono ustawę z 21 listopada 1967 r. o powszechnym

obowiązku obrony Rzeczypospolitej Polskiej¹², w efekcie przestały obowiązywać przepisy dotyczące wykonywania zadań z zakresu obrony cywilnej. Skutkiem tego było zniesienie obowiązku planowania w gminach działań, m.in. na rzecz przygotowania i zabezpieczenia źródeł wody pitnej dla ludności poszkodowanej w sytuacji zagrożenia zewnętrznego bezpieczeństwa państwa. Należy podkreślić, że regulacje te stanowiły istotną część ogółu norm prawnych odnoszących się do organizacji działań służących zabezpieczeniu dostaw wody w sytuacjach kryzysowych. Dotychczas nie wprowadzono nowych unormowań. W procesie legislacyjnym od września 2022 r. pozostaje zgłoszony przez Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji projekt ustawy o ochronie ludności oraz o stanie klęski żywiołowej (UD432). Zgodnie z jego uzasadnieniem, projektowane rozwiązania stanowią odpowiedź na postulaty zgłaszane przez władzę wykonawczą i ustawodawczą, NIK, środowisko naukowe, praktyków różnych szczebli administracji rządowej i samorządowej. Natomiast 14 czerwca 2024 r. na stronach Rządowego Centrum Legislacji zamieszczony został nowy projekt ustawy o ochronie ludności i obronie cywilnej (UD70), w którym w sposób ogólny odniesiono się do zabezpieczenia dostaw wody w okresie zagrożenia, stanu wojennego i wojny¹³.

¹¹ Procedura ta miała na celu ustalenie, czy materiał lub wyrób stosowany do dystrybucji wody nie uwalnia niebezpiecznych substancji lub takich, które w inny sposób negatywnie wpływają na jej jakość.

¹² Dz.U. z 2021 r. poz. 372, ze zm.

¹³ W projekcie UD70 założono m.in., że organy ochrony ludności zobowiązane są do tworzenia i utrzymywania zapasów wody i środków do jej magazynowania, transportu i uzdatniania, niezbędnych do udzielenia pomocy doraźnej i humanitarnej. Wójt (burmistrz, prezydent miasta) zobowiązany został do zapewnienia dostaw wody przez 7 dni zagrożenia. Natomiast w czasie stanu wojennego i wojny do zabezpieczenia zasobów własnych wody pitnej zobowiązane zostały osoby zamieszkujące na danym obszarze.

Został on skierowany do uzgodnień międzyresortowych, opiniowania i konsultacji społecznych.

Brak regulacji z zakresu obrony cywilnej może prowadzić do marginalizacji zagadnienia planowania działań i zapewniania zasobów służących zabezpieczeniu dostaw wody w gminach w sytuacjach kryzysowych. Jest to szczególnie niepożądane w sytuacji zagrożeń wynikających ze zmieniających się warunków klimatycznych oraz sytuacji geopolitycznej Polski. Taki pogląd znalazł potwierdzenie w większości skontrolowanych jednostek. Pracownicy siedmiu urzędów gmin i pięciu przedsiębiorstw wodociągowych negatywnie ocenili uchylenie regulacji prawnych dotyczących obrony cywilnej w kontekście zapewnienia bezpieczeństwa zaopatrzenia gmin w wodę.

Nie mniej istotna jest istniejąca od ponad 23 lat luka prawna powstała po uchyleniu zarządzenia Ministra Gospodarki Przestrzennej i Budownictwa z 1995 r. w sprawie zasad zapewnienia funkcjonowania publicznych urzędów zaopatrzenia w wodę w warunkach specjalnych¹⁴. Kontrola wykazała, że wobec braku nowych przepisów jednostki kontrolowane w latach 2020–2023 nadal posiłkowały się zasadami przyjętymi w tym zarządzeniu.

Nie sposób pominąć przy tym nie w pełni skutecznej realizacji wniosków pokontrolnych sformułowanych przez NIK w 2017 r.,

w związku z kontrolą dotyczącą zapewnienia bezpieczeństwa zaopatrzenia w wodę w dużych aglomeracjach miejskich na wypadek wystąpienia sytuacji kryzysowych¹⁵. Już wtedy Izba wniosowała o ustanowienie zasad zapewnienia bezpieczeństwa dostaw wody w warunkach kryzysowych, w tym dotyczących sporządzenia niezbędnej dokumentacji. Stan faktyczny ustalony w ramach kontroli przybliżonej w artykule potwierdza aktualność wniosków sformułowanych przez NIK w 2017 r.

Nie bez znaczenia dla bezpieczeństwa dostaw wody w sytuacjach kryzysowych jest również niedostosowanie polskiego systemu prawa do przepisów dotyczących kompleksowej oceny ryzyka, zawartych w dyrektywie Parlamentu Europejskiego i Rady Europy z 16 grudnia 2020 r. w sprawie jakości wody przeznaczonej do spożycia przez ludzi. Tym bardziej, że Polska została zobowiązana do implementacji tego rozporządzenia do 23 stycznia 2023 r., natomiast do dziś tego obowiązku nie dopełniono.

Wnioski pokontrolne

Niezależnie od wniosków pokontrolnych skierowanych do kierowników poszczególnych jednostek, ustalenia NIK stanowiły podstawę, aby sformułować wnioski do Prezesa Rady Ministrów. Dotyczyły one uwzględnienia potrzeby normatywnego:

- określenia warunków zabezpieczenia w gminach dostaw wody w sytuacjach

¹⁴ Zarządzenie nr 2/95 Ministra Gospodarki Przestrzennej i Budownictwa z 21.9.1995 w sprawie zasad zapewnienia funkcjonowania publicznych urzędów zaopatrzenia w wodę w warunkach specjalnych (M.P. nr 59, poz. 663) – utraciło moc 30.3.2001.

¹⁵ Nr ewid. P/16/068.

kryzysowych, np. przez stworzenie delegacji ustawowej dla właściwego ministra do określenia związanych z tym kwestii w drodze rozporządzenia. Warunki te w szczególności powinny obejmować:

- ustalanie poziomu zapotrzebowania na wodę w gminach w sytuacjach kryzysowych;
- identyfikację i dokumentowanie stanu zasobów niezbędnych do realizacji w gminach dostaw wody w sytuacjach kryzysowych;
- minimalne wymogi przystosowania zasobów przedsiębiorstw wodociągowych do ich wykorzystania, aby zaopatrywać gminy w wodę w sytuacjach kryzysowych;
- analizę stanu zabezpieczenia w gminach dostaw wody w sytuacjach kryzysowych z użyciem posiadanych zasobów;
- dokumentowanie warunków zaopatrzenia gmin w wodę w sytuacjach kryzysowych;
- zobowiązania gmin do przeprowadzania kompleksowej i cyklicznej identyfikacji zagrożeń dotyczących zachowania ciągłości zaopatrzenia w wodę mieszkańców w odpowiedniej ilości i jakości w sytuacjach kryzysowych oraz oceny ryzyka ich wystąpienia;
- zobowiązania gmin do kompleksowego planowania działań i zasobów na rzecz zabezpieczenia dostaw wody w sytuacjach kryzysowych w powiązaniu z prowadzoną cyklicznie identyfikacją i oceną ryzyka, o której mowa wyżej;

- zapewnienia stałego i skutecznego nadzoru higieniczno-sanitarnego nad środkami do transportu i dystrybucji wody w sytuacji braku możliwości realizacji dostaw wody siecią wodociągową;

- objęcia monitoringiem jakości wody procesu realizacji jej dostaw w sytuacjach kryzysowych, ze szczególnym uwzględnieniem wykorzystania środków do transportu i dystrybucji poza siecią wodociągową.

Wniosek skierowano również do organów wykonawczych gmin, w których przedsiębiorstwa wodociągowe działają w formie spółek prawa handlowego. Odnosił się on do zapewnienia w JST odpowiednich standardów działalności przedsiębiorstw wodociągowych w zakresie zabezpieczenia dostaw wody w sytuacjach kryzysowych, z wykorzystaniem mechanizmów nadzoru właścicielskiego, takich jak możliwość kształtowania celów zarządczych¹⁶ oraz wykonywania prawa wspólnika do kontroli w spółce¹⁷.

Dobre praktyki

Na podstawie wyników kontroli przeprowadzonych w 10 gminach, we współpracy z biegłymi w dziedzinie bezpieczeństwa dostaw wody w sytuacjach kryzysowych, ustalono również zbiór dobrych praktyk. Jest to wyliczenie wskazówek dotyczących odpowiedniego przygotowania w gminach zasobów oraz możliwych do wprowadzenia rozwiązań organizacyjnych i technicznych, mających na celu podwyższenie poziomu

¹⁶ Art. 4 ustawy z 9.6.2016 o zasadach kształtowania wynagrodzeń osób kierujących niektórymi spółkami (Dz.U. z 2020 r., poz. 1907, ze zm.).

¹⁷ Art. 212 ustawy z 15.9.2000 – Kodeks spółek handlowych (Dz.U. z 2022 r., poz. 1467, ze zm.).

gmin średniej wielkości do realizacji dostaw wody na wypadek wystąpienia sytuacji kryzysowych. Stwierdzone istotne nieprawidłowości dotyczyły bezpośrednio 435 tys. mieszkańców skontrolowanych jednostek. Niemniej ich zakres i powtarzalność pozwala założyć, że problem braku zabezpieczenia dostaw wody w tego rodzaju sytuacjach ma charakter systemowy. Oznacza to, że może dotyczyć mieszkańców wszystkich średnich¹⁸ i małych miast¹⁹, w których zamieszkuje około 1/3 populacji kraju.

Wymaga to, zwłaszcza w obliczu konfliktu zbrojnego w Ukrainie, niezwłocznego podjęcia zdecydowanych i konstruktywnych działań zarówno ze strony rządu,

jak i samorządów. Powinny one sprowadzać się do wypracowania i wdrożenia mechanizmów pozwalających na zapewnianie bezpieczeństwa dostaw wody w sytuacjach kryzysowych. Natomiast wyniki kontroli mogą posłużyć za punkt wyjścia do projektowania i wprowadzania istotnych i pożądanych zmian w przepisach prawa oraz działań poszczególnych samorządów gmin.

KSYMENA KRAMARCZYK-ROSIAK
doradca ekonomiczny,
ARTUR URBAN
p.o. wicedyrektor,
Delegatura NIK we Wrocławiu

¹⁸ Liczba ludności między 20 tys. a 99,9 tys.

¹⁹ Liczba ludności poniżej 20 tys.

Słowa kluczowe: bezpieczeństwo dostaw wody w gminach, sytuacje kryzysowe, zaopatrzenie mieszkańców w wodę

Bibliografia:

1. *Bezpieczeństwo zaopatrzenia w wodę do spożycia: Wytyczne dotyczące zarządzania kryzysowego i zarządzania ryzykiem. Część 1. Zarządzanie kryzysowe*, PKN, Warszawa 2021.
2. *Bezpieczeństwo zaopatrzenia w wodę do spożycia: Wytyczne dotyczące zarządzania kryzysowego i zarządzania ryzykiem. Część 2. Zarządzanie ryzykiem*, PKN, Warszawa 2017.
3. Boryczko K., Rak J.: *Bezpieczeństwo systemów wodociągowych. Dywersyfikacja zasobów wody*, Oficyna Wydawnicza Politechniki Rzeszowskiej, Rzeszów 2017.
4. Dworecki S. E., Berny J.: *Zarządzanie procesami logistycznymi*, Wydawnictwo Reprograf, Radom 2005.
5. Godlewska H.: *Dostęp do wody w sytuacjach kryzysowych*, „Wodociągi – Kanalizacja” nr 4/2022.
6. Goleński W.: *Bezpieczeństwo wodne Polski*, „Kontrola Państwowa” nr 1/2020.
7. Nowak E.: *Zarządzanie logistyczne w sytuacjach kryzysowych*, Wydanie AON, Warszawa 2008.

8. Rak J.: *Wybrane aspekty bezpieczeństwa systemów wodociągowych*, Oficyna Wydawnicza Politechniki Rzeszowskiej, Rzeszów 2015.
9. Żuber M.: *Woda dostępna nawet w sytuacjach kryzysowych*, „Przegląd Komunalny” nr 8/2022.

ABSTRACT

Water Supplies in Crisis Situations – Ensuring Security of Supplies to Inhabitants of Local Communities

For every inhabitant of a city or village, for every production company or farm (a client of a water supply company) it is necessary to have the feeling of stability and security of water supplies. These are related to the ability to provide water in every conditions, also in crisis situations. In Poland, local authorities (municipalities) are tasked with providing water supplies through water supply companies, on the basis of a licence granted by the local executive body. During the latest audit, the Supreme Audit Office made a comprehensive assessment of water supplies safety in case of a crisis in ten middle-size municipalities in five regions. An assumption was made that planning and preparing of measures to ensure water supplies should be based on a comprehensive assessment of risks of water network failures, on the estimation of the actual needs for water in extraordinary situations, and on the identification and ensuring water resources sufficient to provide the inhabitants with the required amounts of water. The audit comprised the years 2021–2023. The specific topic of the audit called for employing experts in the area of water supplies in crisis situations.

Ksymena Kramarczyk-Rosiak Economic Advisor,
Artur Urban Acting Deputy Director, Regional Branch of NIK in Wrocław

Key words: water supplies safety in municipalities, crisis situations, providing water to inhabitants